

Impressziók és emlékforgácsok a gála kapcsán

Solténszky Tibor

Úgy hozták az évek, hogy egyre többször látok színjátszó gyermekeket, gyermekszínházokat. Ezen a tavaszon ott lehettem a szekszárdi bemutatón, majd részese lehettem a 17. Weöres Sándor Országos Gyermekszínház Találkozó Marczibányi téri kétnapos gálájának, a nagy zsizsegésnek. Az elragadtatásnak és az örömmek csillapodtával, melyet óhatatlanul átél az ember ilyen alkalmakkor, megkísérlem számba venni észrevételeimet. Nem szeretnék elméleti okfejtésekbe bonyolódni, de muszáj véleményalkotásom, értékelésem alapjáról nyilatkoznom, hiszen gyakran kérdezik a zsűriben ülő embert, hogy valójában milyen alapon dönt, hogyan hasonlítja össze a körtét az almával, sőt, a ribizlivel... Hogy van-e egyáltalán olyan kritériumrendszer, mellyel ez megtehető.

Miért és mikor jó egy játszó gyermeket nézni?

Szülői tapasztalat mondatja az alapigazságot: akkor öröm a játszó gyermeket nézni, ha belefeledkezhetek a gyermek önfeledtségébe magam is. Legyen szó ugróiskoláról, fogócskáról, papás-mamásról, társasjátékról, magányos elfoglaltságról vagy társas, csoportos tevékenységről, amit figyelek, akkor érzem jól magam, ha megfeledkezem a megfigyelői státuszomról. Ha ellenben érzem, hogy a gyerek valamit nagyon bizonyítani akar nekem, ha meg akarja mutatni, hogy valamit nagyon tud már (verset, táncot, mondókát, bűvészműtáványt), óhatatlanul és azonnal szülői (tanári) szerepemre hivatkozik, távol tart magától, megerősítést, jutalmat, dicsértet remél – mozgósítja elmémnek és ösztöneimnek azt a szeletét, mely társadalmi szerepeinket irányítja, ezáltal felszámolja a közös révületet. Én ekkor, temperamentumomtól, pillanatnyi diszpozíciómól függően túlaradó szeretetemmel vagy okos nevelői attitűddel reagálok a mutatványra.

Paff Színpad, Sirok
A bolond falu; Kaposi László felvétele

A jó színház, az jó színház...

A jó színház, akár gyermekek játszanak benne, akár Kossuth-díjas profik vagy japán No-színészek, közös révület, a játsszók és nézőik együttes, jelen idejű élménye.. A Marczibányi téren megadatott ez a közös révület is... Ha meghívott szakemberből nézővé változhattam, ott történt valami lényeges, ott színházban voltam.

A zsúri jegyzeteiből...

Mielőtt ezekről beszélnek, jegyzeteimet lapozgatva számba vennék néhány tipikus problémát. Rendezői, tanári mellényúlásról vagy tapasztalatlanságról fogok beszélni, hiszen a gyermekek, ugye, abban a koordinárendszerben működnek, melyet a csoport vezetője állít föl...

A tér

Kevés előadás él meg nagy színpadon, mert hiszen osztálytermi méretekben lett kigondolva, összerakva. Nem könnyű a nagyobb térhez adaptálódni, hisz könnyen elvesz a játék energiája, igazsága stb. Láttam olyat is, hogy a nagy színpadon a rendező ugyanúgy próbál, mintha osztályteremben volnának: ott van a játsszók között, mellett, ahelyett, hogy a nézőtérrel kontrollálná, mi jön le és mi nem. Vendéjgáték előtt mindig próbáljunk nagyobb térben is, gondoljuk újra át az előadás hatásmechanizmusát (hangerő, játék intenzitása, tempó), térszervezését (a körkörös formák kerülése, felbontása, járások hossza és ideje)!

Mit játsszunk?

Még ma is gyakran látni olyat, hogy a színjátsszó gyermek a színpadon a szavakat játssza el, a szöveget igyekszik gesztusokkal, mimikával, testtartással megerősíteni. Elsősorban irodalmi szövegek színpadra állításánál fordul elő, ahol a dramatizált anyag, a szövegekönyv nem kínál igazi helyzeteket (s karaktervázlatokat), pláne nem a gyerek által átélhetőket. A gyerek is érzi, hogy játsszani kell, s az eredmény „most mutasd meg”... Ilyenkor fordul elő az is, hogy erős, gyakran bombasztikus zenével is rásegít a rendező, mert hatni kell...

Zene

Tudom, hogy többnyire kényszer a gépi zene, kevés csapatnak van muzsikusa, zenekara – de törekedjünk arra, hogy élő legyen az előadás zenéje! Ha veszt is a produkció a hang professzionalitásában, nyer a jelenidejűséggel, a muzsikuss és a játsszó egymásra figyelésével, kapcsolatával (ezek, ugye, színházi értékek).

A zene használata: ha már úgy döntöttünk, hogy gépi zenét használunk, figyeljünk a hangerőre: ne ölje meg, ne oltsa ki az éneket!

A zene és az előadás stílusa: a zene hangulatfestő alkalmazása hamar átfordul ellentétébe, vagy ugyanazt mondja, amit a színpadi jelenet, amit a szöveg mond, ekkor tautológia alakul ki, vagy karikatúrává válik. A közzene, a dal akkor jó, ha továbbblendít, ha előkészít vagy összefoglal, ha ellenpontoz, de leginkább akkor jó, ha olyat fogalmaz meg, amit szavakkal és képekkel már nem tudunk...

Ének: ha csak nincs kiugró tehetségű szólistánk, inkább csoportosan, kórusban énekelteszük a gyermekeket. Persze, nem mindenfajta dallamvilág énekelhető karban: a manapság trendy hajlítgatós, glisszandós népi éneklés csak képzett énekes szólójánál működik, a kórus szétcsúszik tőle...

Színpadkép, látvány

Hát, ha valahol, ezen a téren nagy lemaradásai vannak a gyermekszínjátsszásnak. Nagyon kevesen tudnak olyan színpadképet komponálni, amely a komplex közlésnek egyenértékű eleme volna. Valószínű kevesen tudják, hogy egy jól feltett kép már eleve elmond dolgokat. A ma nézőjének pedig különösen evidens ez, hiszen képi jellegű kommunikáció (mégpedig elég agresszív!) öleli körül mindennapjaiban. A színpadi tér, ha üres is, már sokat mond. A térbeli pozíciók pedig (a lent és fent, a közép, az elöl, a hátul), a távolságok, arányok viszonyokat mutatnak a játékban, ha nem akarjuk is.

Jelenetek szervezése

Ha egy jelenet, egy kép nem pontosan, ütősen ért véget, a néző teljes elengedését eredményezi. A következő jelenettel, képpel kezdhetjük előlről a csatát a néző érdeklődéséért, szimpátiájáért – az előadás szétcsúszik, helyben topog, önnön hamvába hull. Szervezzük úgy a képek-jelenetek egymásutánját, hogy a dinamika ne essen, sőt, felpörögjön az új jelenettel! Nyugodtan belevághatunk az újabb kép felépítésébe a tér egy másik pontján, mialatt az előzőt lebontjuk emitt – a néző a dinamikus, a kezdeményezőt fogja követni, nem a játékból kilépetket. Ha zenével választunk el, kötünk össze, az hanggal induljon gesztusra, ne

lukadjon ki a játék! És tudjunk csendet teremteni, szüneteket tartani! Persze nagyon ott kell lenniük a játzóknak, hogy érezzék, mennyit bír ki a játék...

Jelmez

A hétköznapi ruhaviselet is jelmez a színpadon. A sok egyforma jelmez unalmas, azt sugallja, hogy a játzóknak nincs is egyénisége, vagy az nem fontos. Ez pedig még a csoportdinamikára épülő játékokban sem igaz; a csoport akkor érdekes, ha a tagjai színesek, egyediek... Karakterjelmezes játékokban a színekkel többnyire jól bánnak a rendezők, az egyénítés és a harmónia is megjelenik a szándékokban, többnyire itt az anyagok minőségével van gond. Kis fantázia és csak pici utánjárás kell, hogy textúrájában is izgalmas anyagokhoz jussunk a jelmezek készítésekor. (Magamnak is döbbenetes és revelatív volt a Pécsi Országos Színházi Találkozón a MOME, a volt iparművészeti egyetem növendékeinek kis kamarakiállítás a Dante Cafében, ahol mai anyagok bátor használatával mutattak meg tündéri, légies és vaskos – korhűséget imitáló – kosztümöket...)

Fény. Fénydramaturgia

Hát, ez az, ami nincs. Nem kell 50 darab intelligens reflektor, programozható fénypulttal. Zseblámpa, biciklilámpa, mécses, csíptetős lámpák, teljes munkafény, félhomály és sötét okos keverékével csodákat lehet elérni.

(Összességében azt kell mondjam, hogy a kamaratermi előadások térbeli és képi megfogalmazása inkább rendben lévőnek látszik, mint a nagy színpadon látottaké.)

Carpe Diem, Lendva (Szlovénia)
Mission Impossible-Code: Tábor; Kaposi László felvétele

Mitől jók a kiemelkedően jók?

Mint bevezetőmben is utaltam rá, attól jó a jó színház, hogy elsodorja nézőjét az élmény. Belefeledkezik a játékbá. Rácsodálkozik a játzókra: „Jé, ezt meg honnan tudják?” Pafff Színpad, Sirok. Az 5. osztályos gyerekek *A bolond falu* c. előadásukban (rendező: Rajnavölgyi Vilmos) olyan magától értetődően vannak jelen a színpadi képtelenségekben – komolyan véve azt és finoman bohóckodva –, hogy az ember (a néző) azt érzékeli: ezek a fiatalok nyitott szemmel élnek világukban, s meg is van a véleményük az őket körülvevő sok felnőtt abszurditásról. A rendezés koordinátái, a gyermekek elé állított feladat *átélhető és megvalósítható valóság* lett: a játzóknak emberi jelenvalósága a térben esztétikailag megragadhatóvá, üzenet

hordozására alkalmassá vált. Fapihe, Bag (rendező: Fodor Mihály). A játék öröme, mint a Niagara zuhog a színpadról a nézőtérre, pedig ők a kockázatos nagy színpadon szerepelnek. Még alsósok. És sokan vannak. A feladat bonyolultsága is ehhez van igazítva: lendületesen, energikusan mozdulni, figyelni egymásra. Kevés, illetve a történet megkívánta, épp elegendő szólisztikus mozzanat (tehén, giliszta, özvegy), egyszerű gesztusokkal megoldva. De épp azért, mert a játék egésze olyan, mint egy nagy kollektív fogócska, felpörgő energiákkal, a megállított pillanatokban az a néhány egyszerű gesztus meg tud töltődni a fiatalok *személyiségével és életismeretével*. Egyedi emberek tűnnek ki és egyéni arcok csillannak fel ebben a nagy kavargásban, nem tipikusak (mert igenis, a néző a színházat annak egyediségéért szereti, a típusok is csak egyénitettlen érdekesek számára), sőt, új élettel telnek meg évszázados színházi játékformák (a commedia dell' arte ismert légy-lazzija esetünkben). No, és a rendező tudja terelni nem csak a fiatalokat, de a néző figyelmét is... Szerpentin Gyermekszínház, Budapest. Veszélyes terepen mozognak, melyen könnyű elcsúszni. A gyerekek magukról vallanak – piciny térben, irodalmi szövegek segítségével (összerakta, a gyerekeket szeretettel vezette: Jancsó Sarolta). A szövegek ízesek, jópofák, a műsor színvonalas gyermekirodalmi kollázs, a néző hálás érte, s ez az érzet teremti meg a bizalomnak azt a légkörét, melyben a gyermekek megnyílhatnak. Kiderül, értik a szövegeket, nem csak betanulták – sajátjukként tudják mondani. Sőt, mögé látnak az irodalmi anyagnak. Nem sokat ugrándoznak a színpadon, mégis folyamatosan tele van velük a játék tere. Az előadás két főszereplője két óriási bábu. Ülnek rezzentlenül. Attól főszereplők, hogy ebben a világgal csúfolkodó irodalmi masszában folyton figyelmeztetnek minket, nézőket, a gyermekek viszonyítási pontjára: Anyára, Apára. Megfeszül a tér.

És persze, még sok emlékezetes pillanat...

Van, majd minden előadásban, sikerültebb produkcióban és sikerületlenebben. Nem is nagyon lehet felsorolni. A ludasi (Szerbia) gyerekek kakaskái, a győri Lappantyú dumái, Mátyás lustája (az első különösen) Alsónánáról, a sárszentmihályiak bárányai, a Fóti Figurások Kádár Katájában felhangzó dal, meg a jó színek a térben, a felsőszentivániai Kőműves Kelemenné-jében a fiúk a rudakkal, a diósgyőri Apródok korukat meghazudtolóan érett mozgáskultúrája, a magyarpolányi Galagonya hatalmas madara, mind-mind ott maradt a nagy zsiszegésen túl szakmai emlékeim hard disc-jén. Nekik köszönhetően többet tudok színházról, világról.

**A XVII. WEÖRES SÁNDOR ORSZÁGOS GYERMEKSZÍNJÁTSZÓ
TALÁLKOZÓ GÁLAMŰSORÁRA MEGHÍVOTT ELŐADÁSOK
Budapest, 2008. május 30-31.**

KINCSKERESŐ KÖLYKÖK, DUSNOK

A Hétféjű Tündér

Csoportvezető, rendező: Hodován Péter

KÍSÉRLETI SZÍNPAD, FELSŐSZENTIVÁN

Kőműves Kelemenné

Csoportvezető, rendező: Kalmár János

ÖKLÖMNYI ÖRDÖGÖK, KISKUNFÉLEGYHÁZA

A kisködmön

Csoportvezető, rendező: Horváth-Rekedt Gréta

MANÓMOZDULAT, BUDAPEST

A pletykás asszonyok

Csoportvezető, rendező: Bárány Márta

SZERPENTIN GYERMEKSZÍNHÁZ, BUDAPEST

Kommunikáció

Csoportvezető, rendező: Jancsó Sarolta

APRÓDOK, DIÓSGYŐR

Jancsi és Juliska

Csoportvezető, rendező: Szeszák Szilvia

ZSISZIK, SZENTES

Telik-múlik az én időm

Csoportvezető, rendező: Ferentzi Katalin

MÁKVIRÁGOK, SÁRSZENTMIHÁLY

Oda az igazság?

Csoportvezető, rendező: Bozai Éva

LAPPANTYÚ, GYŐR

„Párbeszéd”

Csoportvezető, rendező: Frankó Kata

SZÍNÁSZ, GYŐR

Játék a malomban

Csoportvezető, rendező: Verebélyi Veronika

VADVIRÁGOK, GYŐR

Egy szenvedély margójára

Csoportvezető, rendező: Répásiné Hajnal Csilla

BOLYAI SZÍNJÁTSZÓ CSOPORT, DEBRECEN

Félőlény

Csoportvezető, rendező: Deczki Klára

PAFFF SZÍNPAD, SIROK

A bolond falu

Csoportvezető, rendező: Rajnavölgyi Vilmos

NAPSUGÁR SZÍNJÁTSZÓ CSOPORT, JÁSZFÉNY-SZARU

Próba a Hörcsögfogadóban

Csoportvezető, rendező: Kovács Andrásné